

ljudje: kmetje, obertniki, umetniki. Tudi se nahaja železo povsod, na zemlji in pod njo, v vodi, v zraku, v rastlinah; celo v človeškem in živalskem telesu ga je trohico najti. Poznali in obdelovali so ga že starodavni narodi, ter so iznajdbo obdelovanja njegovega pripisovali bogovom ali imenitnim možem, ktere so — kot velike dobrotnike — po božje častili. Tako je bil nekdanjim Grekom Vulkan tak iznajdnik; Frigi so menili, da ga je iznajdel Delas, Egipčani pa Fta, Kreti pa so terdili, da prvi so bili Ciklopi, ki so železo poznali ter ga obdelovali.

Največ potrebnega železa tiči v naročji zemlje. Krajine, v kterih se nahaja, so železoviti rudniki; železno rudnino kopljejo rudarji; izkopljeno raztopé potem v levarnicah. Raztopljeno to železo pa ni še čisto, ampak ima mnogo drugih stvari primešanih, zato je mu pravijo nečisto ali sirovo železo (Roheisen). Ima namreč v sebi še nekaj ogelca, kiselca, mnogokrat tudi žvepla, fosfora, kremenine itd. Tako železo je bolj ali manj svetlo ali tamno, sivkljato, kerhko ali terdo, drobnnozernato v prelomu, jarno, le malo magnetično, ter je raztopljivo samo po sebi; se dá tedaj raztopiti, ter je potem lito železo (Gusseisen). Rabijo ga za nebrojno kmetijsko, obertniško in drugo orodje. Če se vnovič pretopi, da se večji del ptujih obstojnih deličev sožge in izverže, potem pa večkrat predela pod težkimi kladvi, da se kovnine delca čedalje bolj približujejo sebi, se železo čisti ter premeni se v železo v palicah (Stabeisen). To je belo-sivkljato, svetlo, gladljivo, pa terdo, da iskre daje, pa je vlečljivo, raztegljivo, da zamoremo v las tanko svilo ga vleči; ima še vedno nekaj z ogelcom zmešanega pa tudi žveplenega železa v sebi.

Jeklo je požlahnjeno železo. Je svetlo-sivo, tankozernato v prelomu, sila terdo pa vendar šibko in raztegljivo. Dobivajo ga od jeklovitih rud „jekleno kamnje“ imenovanih, ktere raztopijo, ali pa po posebnem obdelovanji sirovega in kovaškega železa. Najbolje jeklo je angleško, potem štajarsko, potem švedsko in benečansko. Jeklo je jako imenitna tvorina za mnogo obertniških priprav in orodov, za stroge itd., ktere imajo ali prav terde, ali pružive (elastične), ali oboje biti, terde namreč in pružive. Tudi utegnemo jeklo tako predelati, da prevaga ta ali una teh lastnost, kakor je potrebujemo. Največ jekla potrebuje se za rezavno orodje, za kose, nože itd., v kterih izdelovanji slovijo posebno štajarski in avstrijski obertniki. Na Avstrijskem se napravlja toliko jekla, da ga je dovelj za domačo potrebo in ga odpeljejo tudi v ptuje kraje na leto blizo 75.000 centov, in do 90.000 centov kós, serpov in rezalnega blaga sploh. Posebno gré jeklenine veliko v Moldavijo, Valahijo, na Turško in čez morje v Ameriko celo.

Bolj ali manj čisto železo pada včasih iz podnebnege zraka. Tako je padel v letu 1751 pri Zagrebu kos 71 funtov težkega železa na zemljo. Veliki komadi čistega železa nahajajo se tudi tu pa tam nad zemljo. Tako so najdlji ljudje v Severii 1400 funtov težko železno gromado; na Meksikanskem v Ameriki grudo 20 centov težko; v Brazilii kepo 300 centov, in v Luzijani 3000 centov težko gromado.

Najti je tudi železo v vodi, posebno v podzemeljskih rudnih vodah. V njih ga je primerno le malo, pa kaj tanko razkrojenega in ogljikislina primešanega. Take vode imenujemo železovite zdravilne vodé; v nekterih boleznih so čudovite moči. (Dalje sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

II.

V prvem spisu ¹⁾ sem rekel opiraje se na Justina in na kolhiško božanstvo Aia — Eia, da so stari Istrijanci

¹⁾ V tem spisu se je vpletel tiskarsk pogrešek in sicer na strani 22. v predzadnji versti, kjer se zadnja beseda „tudi“ mora glasiti „terdi“.

bili Kolharji, ktere je Herodot ¹⁾ zavoljo njihove tamneje kožne barve in kodrastih las razglasil za potomce (naslednike) Egipčanov. Posedovali pa so Kolharji v starih časih zemljo kraj zapadnega žala Ponta euxina in kraj reke Phasis. Gori od njih bliže proti Kaukazu so bili medoperziški Sindi, zato se je ta pokrajina tudi velela: regio Indorum ali kaukaška Indija. Potomci teh Indov, ali, da bolje rečem, soplemeniki teh Indov so bili Heneti ali Veneti, kteri so pod Antenorom naselbino poslali v okrožje današnjih Venetk. Bili so toraj Heneti zapadno-ariški rod, kakor tudi paflagonski Veneti in njih sosedje Kapadočani, od kterih Herodot in Polybi pravita, da je njihovo ime perziško ²⁾. Učeni Benfey („Ueber die Monatsnamen einiger alten Völker“ str. 116.) misli, da je Kapadocija to, kar zendiška Hvaspadakhja, kar pomeni „zemljo dobrih kónj“. Konji starih Venetov so že za Homera sloveli zavoljo svoje jakosti.

Od Kolharjev pravijo, da so se za Sesostrisa (okoli 1400 pred Krist.) iz Egipta ondi naselili, vendar se meni dozdeva, da Kolharji niso neposredni temu posredni potomci Egipčanov, in da so bili Feničani. Ker pa po jeziku in po kervi so Feničani z Egipčani sorodni, kar tudi Genesis potrjuje, znabiti da je enakoličnost ta zmotila Herodota, da je mislil: Kolharji so Egipčani.

Feničani so prišli ob ravno tisti dobi iz Kanaana v Cyprus, v Kreto, Karijo, Thero, Pronectos in v Pontus ³⁾. Nahajamo jih v Bythinii v mali Azii, na Thasos-u, Euboei, Kytheri in v Thebah ⁴⁾, ker je zmešan rod Kadmejcev — feniško-pelazgiški — nastal, in sicer okoli leta 1500 pred Krist. ⁵⁾. Po Timäos-u so se obrezani Kolharji tudi na otoku Korkyra in po keraunskih bregovih naselili ⁶⁾. Ako so zamogli do Korkyre priti, tedaj tudi v Istrijo, in tako spet Justinova velja, da so Istrijanci bili Kolharji; njegovo terdilo tedaj ni basen, kakor gosp. Kaspar Zeus misli. Kolharje imenujejo stari pisatelji obrezane. Obrezovanje pa je posebno pri semitiških rodovih bilo v navadi. Že učeni pater Calmet ⁷⁾ je poskusil dokazati, da so Kretarji bili s Filistejci sorodni, in da Kreti pomenjuje naravnost obrezani, od semitiškega chrath, urezati, obrezati. Ako pa so Kretarji sorodni s Filistejci, tedaj tudi s Feničani in posredno z Egipčani, in to sorodnost so si stari zmiraj mislili. Tako Rabbi Benjamin iz Tudele ⁸⁾ očitno piše: „V Kreti so Egipčani stanovali“. Tudi bogočastje Kretarjev kaže na egiptiško sorodnost, na priliko, njihov labirint, ime njihovega peklenkega sodnika Minosa, kteri se v Egiptu Menes veli, in je tam prvi kralj bil, kakor Minos v Kreti; bikova podoba njegovega sina Minotaura se najde spet v egiptiškem Mnevis-u.

Kolharji so toraj bili semitiškega debla in posredno sorodni z Egipčani, neposredno pa s Feničani, zato se mi dozdeva, da istrijski božici Isia in Ika niste drugi kakor Asia in Ogka. V kolhiški božici Asia so Argonauti spoznali svojo gerško Atene ⁹⁾, in Pausanias piše, da se je pri Feničanih Atene še tudi velela Siga ali Ogka ¹⁰⁾. Samoglasniki se tudi v semitiških narečjih spreminjajo in tako je iz Asia lahko postala Isia in iz Ogka Ika.

¹⁾ Herodot II., 104.

²⁾ Herodot VII., 72, Polybi pri „Konstant.“, Porphyrogen „de Them.“ II.

³⁾ Apollod. „Biblioth.“ 1—4.

⁴⁾ Pherekydes str. 111 edidit Sturz.

⁵⁾ Zato že Herodot (V. 59) omenja Apollona Esmuna, kterege feniška mitologija pozna.

⁶⁾ Timäos XXXIX edidit Göller.

⁷⁾ „Biblisch. Untersuch. 2. Ausg., Theil IV., übersetzt von Mosheim.

⁸⁾ Glej Meursius „Creta“ str. 13.

⁹⁾ Pausanias III., 24. §. 5.

¹⁰⁾ Pausanias IX. 12. §. 2., Lycophron „Cassandra“ 658.

Tako bi troje istrijskih božanstev razložili, in ostanele še nam božici *Blaudia* in *Venus Ireea*. Zna biti, da tudi do teh sčasoma ključ najdemo. (Konec sledí.)

Ogled po svetu.

Kmetiški stan na Rusovskem.

(Dalje.)

Pri oskerbovanji posestev — govori naš gospod dalje — se ravna različno. Ker bi se bil jez rad prodajanja svojih pridelkov znebil, sem ponudil svojim kmetom, naj bi proti odločenemu znesku, ki bi se po žetvi plačeval, oni to na se vzeli. Ponudba jim je bila vseč in podvergli so se ji prostovoljno brez vsega prigovarjanja. Vsled natančnih določb morajo za setev, žetev, prodajo, za živino, gošpodarstvo po gojzdi, za hišne poprave in živež svoje družine itd. sami skrbeti, in so tako rekoč najemniki.

Hudo je za duha in za serce, da so v Evropi še sužnji kristijani; pa narod na Rusovskem se le počasi daje premembam upogovati in prav previdno se mora v tej zadevi ravnati. Pod rajnim cesarjem Nikolajem je bilo na milijone oproščenih kristijanov, znabiti da bo novi car Aleksander, ki je neizrečeno dobrega serca, sužtvo odpravil, kjer se bo dalo, in Rusii v tem svobodo dal.

Čudno je sicer, pa bi vendar lahko res bilo, da bi prostost hipoma podeljena, več protivnikov med samimi kmeti našla kakor med plemstvom. To misel, ki se na prvi pogled napačna ali saj presiljena vidi, poterjuje skušnja in množica izgledov, da so se kmetje naravnost ustavili ponujerni oproščenju. Cele vasi so se zoper postavile temu in so s strahom mislile na prihodnost, ko ne bodo več imele gospodarstva za varhe. „Koga bomo počeli sami v slabih letih?“ so se enoglasno kmetje popraševali. „Kedar nas bo lakota napadala, kdo nam bo dajal jesti? Odkod bomo dobivali les, si hiše postavljati in se greti? Čmu nam bo prostost, ki nam bo vse to vzela?“ Ptujec, ki bi bil trume tacihi milost prosečih kmetov vidil, bi bil začuden slišal, da ta milost, za katero so prosili, je bila prošnja: naj bi se obdržalo sužtvo!

Jasno nam resnico tega dokazuje Napoleonov poziv na rusovske kmete leta 1812. Obetal jim je svobodo in lastnine, obetal, da bodo sami svoji gospodje, in vse je poskusil, kar mu je zapovedovalo njegovo žalostno stanje v sredi rusovskega naroda, čigar pomoči mu je na vsako vižo treba bilo. Pa Rusi — so ostali gluhi. Ljubezen do domovine ni pripustila nobenega družega čutja v teh prostih ljudeh na dan. Darove so zaničevali ptujčeve, in domovinska in moljenega cara reč se ni imela bati nikjer izdajstva. Ako je padel kak kmet v francozke roke in je z bajonetom na persih bil prisiljen, jim kazati pot, gotovo ni peljal sovražnika tje, kjer so bili njegovi rojaki, in je raje smert storil, kakor da bi bil izdajavec.

Ko je bila rusovska zemlja oproštena sovražnikov, in je vsak zopet zamogel iti na svoj dom — če se smejo zapuščene pogorišča tako imenovati — bi bil kdo vendar le misliti utegniti, da bi bile na široko znešeni glasovi prostosti v sercih naroda se ukoreninili in da bodo potem nepokoji sledili; pa pokazal se ni tudi ne naj manji sled tega, čeravno je bila priložnost ugodna, ko je vsa armada za begočim sovražnikom v ptuje kraje hitela.

Vlada je mnogokrat prisiljena bila, od kmetov terjati dovoljenje, da so se dali sužinstva oprostiti. Zakaj da niso marali za to? ni težko razsoditi. Na družih krajih sem že rekel, da dobrodušnost in človekoljubje ste vraščene v rusovski narod. Te prevladajoče lastnosti, da se vjemajo gospodujoči in podložni med seboj; lepo ravnanje, radodarnost, očetovska skerb od ene, pokorščina, pohlevnost, zadovoljnost od druge strani, so očiten dokaz: od kod terdno družbinsko stanje in notranji mir shaja, ki ga vživa država, ktere vlada je toliko nasproti duhu sedanjega časa.

Ker smo prej omenili zadovoljnosti, ki jo vidimo, večidel med kmeti, ne bo ravno napak tukaj tudi govoriti od podpór, na ktere se ta zadovoljnost opira.

Rusovski kmet ima manj skerbí in se ima manj bati revšine, kakor marsikteri drugi; rekli bi, prihodnost mu ne straši serca. Gospod, čigar je zemlja, mora sam skrbeti za živež tistim, ki mu polje obdelujejo; če bi ga tudi človekoljubje ne priganjalo k ohranjenju kmeta, bi ga že samopridnost naganjala k temu.

Kadar po kaki uimi letina spodletí, se kmet nima bati zime, ker mu njegov gospod oskerbuje potrebe. Ni samo dovolj, da nič od kmetov prihodkov ne dobí, temveč pošlje še po pet in dvajset, trideset in petdeset tisuč rubljev, kolikor je glav, svojim oskerbnikom, da vaščanom dovolj živeža preskerbé. Ta potreba je nastala v Rusii takrat, ko sem tamkej bil. Vsi posestniki po nekterih okrajnah so več ali manj darovali, in poznam jih, ki so potrebne dnarje na velike obresti na pósodo vzeli, da so spolnili svojo dolžnost, ki se ni dala odlašati. Ako zbolí kmet, mu ne prizadevajo stroškov ne zdravnik, ne zdravila; vsa postrežba se mu zastonj daje. Navadno pa ozdravlja parotoplica bolezní. Vsaka vas ima naj manj vsaj eno tako parotoplico.

Poljske dela so na Rusovskem navadno veliko lože, kakor v marsikterih družih krajih. Rusovska zemlja se ne ustavlja plugu in večidel skorej v nobeni okrajni ne potrebuje gnoja, ker ga sneg, ki šest mescov na nji leží, nadomestuje. K temu pride še mnogokrat več rok, kakor jih je treba, in nihče se ne prenapné. Nikjer ni viditi, da bi žene težke dela opravljale, ali da bi celó mladina svoje prezgodnje moči preveč napenjati mogla.

Rusovski kmet ne pozna ne skoposti ne lakomnosti. Ako si kadaj kaj shrani, si hrani le preskerbi voljo. Kazali so mi na tergih take kmete, ki so po storjeni prodaji nekaj svetlih srebernikov v vogel svojih robcev zavijali rekoč: „To bo za slabe dni“. Večkrat se tak dnar zakoplje in se potem tudi pogostoma zgubi.

Kadar na Francozkem poljedelci maličajo, so navadno okoli studenca zbrani, ker voda je večidel njih edina pijača. Skorej bi se reči moglo: nimajo toliko previdnosti, da bi si zamogli narejati nekoliko cenejo pijačo kakor je vino, pa vendar močnejšo od vode, ki je po napetem delu vedno škodljiva. Tu bi se pač po pravici reči smelo: kolikor več stori natora za nas, toliko manj storimo mi za njo. Rusi so v tej zadevi veliko bolj pametni, kakor so francozki kmetje, in noben Rus bi ne bil zadovoljen s tako pičlo hrano. Z jako malimi stroški si pripravljajo pijače, na pr., kvas, med itd., in umejo vsakojake jagode v to porabiti, zraven pa tudi pijači ravno tolikanj dober vkus, kot prijetno barvo dajati. Zdravje, moč in veselost po Rusii cvetě.

Ko francozki kmetje s tremi ali štirimi konji vpreženi voz, večkrat po hribjih potih, ki se v tolikanj revnem stanu znajdejo, naprej tiščé, da delajo sramoto naši tolikanj češčeni omikanosti, pelje s samcem Rus svoj mali, na štirih kolesih tekoči voz, ki ga ni nikoli živini čez moč naložil, zložno po poljskih potih, ktere so našemu veku deleč naprej. — Le redko srečuješ kmeta peš iti. Vsak ima svojo prevozko (furverk) za poletje in čez zimo. Njegovo živinče velja 50 do 70 rubljev, in da ga preživí in zraven njega svoje krave in drugo domačo živino, ga čisto malo staja, ker spašnikov je obilo po posestvih gospodovih. Je voz naložen, se usede voznik na konja; ako ni naložen, se uleže, kakor je dolg in širok na voz, da ga njegova živinica k dobro znani domači hišici pripelja.

Žganje pomore k pijanosti, k tej naj večji tolažbi revnih dežel, ki je povsod dober kup. Za 15 kopejk se ga Rus nacuza, da se v tretjih nebesih misli. Boljši kup ob pamet priti, je skorej nemogoče. (Dalje sledí.)

nebo, mu spet vse oznanjuje vsegamogočnost božjo; on vidi, da tam gredo svetovi krog svojih sonc po tisti glavni postavi, po kateri tudi jabelko z drevesa pade. Zdaj previdi, kaj da ima zemlja za človeka; ni mu treba družega kot dobre volje in pravega uma, in lahko si zbere, kar mu koristi za njegov namen; — tukaj najde obile zaklade za dušno in telesno napredovanje.

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

II.

(Dalje.)

Naj se nikdo ne čudi, da so feniško-kolhiške Athene pod trojnim imenom znane bile. Saj se Athene tudi velijo: Pallas, Tritogeneia, Koria, Koriphasia itd. po razni svoji delavnosti. K prvemu članku še dostaviti imam, da se je tudi eden kolhiških kraljev velel Aeetes — Eetes, katero ime je brez dvombe po božici Aea, Eia nastalo ¹⁾. Temu je Phriksus poklonil zlato runo za gostoljubno sprejetje. Aeetes pa mu je dal svojo hčer, katero Hygin ²⁾ imenuje Evenia, Apollodor ³⁾ pa Jophassa, v katerih imenih spet vidimo semitiške korenike. Phriksus je svojo ladijo imenoval Krios, der Widder, in ta beseda spet opominja na semitiško kar, der Bock, Widder. Iz feniškega je prišla ta, kakor tudi dosti drugih semitiških besed v gerški jezik ⁴⁾. Mislim, da je to dokazov dovolj za feniško pleme Kolharjev in Istrijancov. Istrijanci toraj niso Iliri, kakor Zeus misli. Iliri spadajo v indoeuropejsko rodbino, Istrijanci so semitiški naseljenci. Ali pa Iliri spadajo v iztočno-ariško, to je, indiško deblo, ali pa v zapadno-ariško, to je, medopersiško, ni še dognano. Pelazgarje novejši historiki, kakor Kortüm ⁵⁾ štejejo k rodbini Irančev, to je, k ravno isti, iz ktere so izšli Baktrijanci, Perzarji in Medijanci. Bili so toraj Pelazgi zendisk rod, kar tudi Herodot ⁶⁾ terdi, rekši, da je jezik Pelazgarjev bil vlastovit in različen od helenskega. Vendar v ožji sorodnosti, kakor Helenci in Pelazgarji so stali Pelazgarji in Iliri. in rekel bi, da so si bili kervni bratje.

Illyrios je bil sin Kadma, Illyriova mati se je velela Harmonia ⁷⁾.

Tudi vprašanje ni še rešeno, kdo je prej prišel v Evropo, Helenci ali Pelazgarji. Tri sto let je terpel narodni boj med Helenci in Pelazgarji od leta 1500—1200 pred Kristusom.

Gledišče boja je bilo večidel v Tesalii, Bōotii, Attiki in v Peloponezu ⁸⁾, in tako se dá soditi, da so iztočno-ariški Heleni prej te pokrajine posedovali, kakor iranski Pelazgarji in Iliri. (Konec sledi.)

Jezikoslovna drobtinica.

Še enkrat „Vulgarnamen“ in „Spottnamen“.

Za „Vulgarnamen“ nisem pri hribovcih kamniške okolice nikoli drugači slišal, kakor perimek (priimek) ali primek, za „Spottnamen“ pa percovnik ali pricovnik. Perva beseda je tudi okoli Save in Kranja znana, druga ne, in je sploh v rabi „za zmerjanje“; na pr.: „Ongávi Peter vé vsakemu percovnik dati“. Percovnik je tudi, če se namesti Miha reče Miháč, namesti Peter, Petráč, namesti Jože, Jožín itd. Ker pa percovnik večkrat za perimek rabimo, je lahko razumeti, ako na vprašanje: kako se pravi pri ti hiši? dobimo odgovor: „z zmerjanjem“ se pravi pri Jurkovcu, Boštjanovcu, Tomaževcu“ itd.

Pa bo kdo vprašal: ktera teh besed bo za „Vulgarnamen“ bolja: „z zmerjanjem“ ali „perimek“?

Če le poverhoma pretresemo, odkod da izvira „Vulgarnamen“, bo vsak spoznal, da bo perimek boljši, kader je za splošno rabo, — „z zmerjanjem“ pa le za „Spott-Vulgarnamen“.

Izvira pa „Vulgarnamen“ hiš:

1) iz kerstnih imen, tako: „pri Klemenu“, „pri Tomažu“ itd.;

2. iz opravi ali obertnije prebivavcev, kakor: „pri Mežnarju“, „pri Tkavcu“ itd.;

3) iz lege hiš, na pr.: „pri Potočniku“ (čigar hiša je za potokom), „pri Smerečniku“, „pri Končniku“ (na koncu); in

4) iz posebnih prigodkov ali vzrokov, kakor: „pri Cesarji“, „pri Veselu“, „pri Oblaku“ itd. Sšk.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Tersta se nam je 25. jan. pisala vesela novica, da zdravje ljubljene našega Koseski-ga čedalje krepkeje prihaja, in čeravno mu neugodno vreme letošnje zime ni brez vse škode bilo, ni to celó nič poderlo upanja, da prihodnje poletje, ako Bog dá, bo slavni naš rojak sopet na terdnih nogah. Veseli povemo to novico brezštevilnim častiteljem njegovim, ki neprenehoma poprašujejo za zdravje njegovo.

Od Zile 22. jan. M. M. — Letošnja zima je čudna; v decembru tak nenavaden mraz, sadaj v januarji pa tako spomladno vreme; vse se nad tem čudi. „Serbski dnevnik“ piše prvega, — po našem 13. januarja *) iz Novosada: „Vreme je še jednako mehko. Včera i predvčera je na veliko čudo kazal toplomer med okni na soncu 24 stop toplote. Okna se povsoda široma odpirajo i peči ne kuri nikdo. — Takove toplote v toj dobi leta i po takom ostrom mrazu ne pomni ovde nikdo“. Da je v vojvodini serbski okoli Novega Sada tako toplo, je gotovo nenavadno, pa še čudneje je, da je tako toplo tudi v našem gornatem gorjanskem pogorji. Vlažno je skorej kakor v proletji, v spomladi. Nekatere dni je deževalo, je opralo sneg do dobrega, kateri kopni na sončni in osojni strani. Pred cerkvijo je trata kopna in se zeleni. Na sončni strani Dobrača (Villacher Alpe) je kopno do plavnine i na kopnem cvetejo veselo bele kurjice in višnjevorudeči vres. Sadaj je skoro resnica, kakor naši Slovenci pod lipo tisti visoki raj pojo:

Pri Zili rože rastejo
Pozimi no poleti,
Kdori hoče tergat je,
Naj gré k Zili po nje.

*) Serblji, Bulgari, Rusi, Gerki i vsi pravoslavni narodi se derže starega kolendra i njih leto gré 12 dni pozneje kakor naše; 13. januar po našem je za pravoslavne novo leto, i 1. januar. Ako hočemo naše čislo (Datum) po starem kolendru napisati, moramo odšteti 12 dni; ako pa hočemo zvediti iz čisla po starem čislo naše, moramo prišteti, dodati 12 dni. V krajih, kjer naši ljudi s pravoslavni zmešoma živé i v novinah i časnikih ondašnjih je lepa i potrebna navada zajedno napisati i to takole: 10./22., to je, 10. dan po starem, 22. dan pa po našem kolendru. Pis.

¹⁾ Glej Tzetzes ad Lycophron 22.

²⁾ Hygin fab. 3.

³⁾ Schol. Apollod II., 1153, 1155.

⁴⁾ Primeri Meyerhoff de Phoenicum in antiquissima Graecia vestigiis. Gotting. 1794 str. 20.

⁵⁾ Kortüm „Geschichte Griechenlands“ str. 9.

⁶⁾ Herodot I., primeri IV. 137.

⁷⁾ Apollodor (III. 4. 5.) piše, da Illyrius je sin Kadma in Harmonie, ktere sta se le v Ilirii rodila. Brez dvombe je Apollodor hotel reči: Iliri in Feničani so se zmešali v en rod. Lepo piše učeni Kanne (Mythol. XXXI.) „Der Name Kadmus bedeutet einen Morgenländer, und der seiner Tochter Semele eine nördliche Phönizierin und Syrerin. Zu bemerken ist übrigens wohl, dass nach der Sitte der Fabel die Schicksale eines ganzen Völkerstammes zu Schicksalen eines einzigen Helden werden, welcher überall hingewandert war, wo Morgenländer wohnten. So sucht Kadmus seine Schwester Europa, d. h., Kadmeer — Morgenländer wandern nach Europa. So bedeutet auch: Kadmus zeugte mit Harmonia erst in Illyrien den Illyrius so viel, als zwischen den Phöniziern und Illiriern ist eine Stammesvermischung geschehen.“

⁸⁾ Glej Kortüm str. 17. 18.

kovaškega in 6000 centov litéga železa. Koliko železa gré pa še v orjaške hlapone, vodnjake, vozove itd.! Kdor pogleda na zemljovid in vidi velikansko železno mrežo prepreženo čez Evropo in velik del Amerike, bo lahko presodil, da sila veliko železa ima to obširno omrežje v sebi in na sebi.

Tudi neusmiljena vojska orožuje in bojuje se s terdim železom, ter potrebuje veliko te kovine za razno vojno tvorivo.

Nasproti je pa tudi v ozdravljenje mnogih bolezin vstvarila blagodarna narava imenitno železo. Iz tamnega naročja zemlje kipé namreč po mnogih krajinah obilni zdravilni studenci, ki peljejo železne drobce seboj; iz teh blagovityh vrelcov pijejo mnogi bolniki: blede device in oslabljeni mladenči; pa lej! v blede lica devovk vliva se lepa rudečina, in v medle ude mladenča povračuje se nova jednena jakost.

Blagor tebi tedaj, dar božji, dobrotno železo! Ti si vredno, da te slavijo vsi narodi; kajti več koristiš ti človeškemu rodu kakor drago pa mamljivo zlato. Sloviš pa ti, hasnovito železo, posebno v prijetnih opravilih mirú: ko se bliščiš na kmetovem plugu, ki terdo zemljo rahljá in jo rodovitnejo napravlja, ali na kosah in serpovih, kadar se sučejo na travnikih ali v zernopolnem klasovji!

Blagor ti, koristno železo! Vse umetnije, ktere lepšajo naše življenje, hvalijo in slavijo tebe kot najimenitnejši plod domačih gorá. Praksitel in Kanova nista srebernega ali zatega dleta rabila, ko sta iz terdega marmeljna diha-joče podobe dletila, ampak upotrebovala sta železno orodje za izdelovanje neumerjočih umotvorov svojih. Ne mogle bi se ne krasne poslopja, ne kraljevi gradovi, ne veličanski hramovi za božje častje dvigati v stermeče podnebe, ko bi tebe ne bilo, mnogo porablivo železo! Kaj pa, ko velike ladije jadrajo po vihnem morji in tamni oblaki pokrivajo sinje nebó — kdo kaže samotnemu mornarju pravo pot po nezmerni morski puščavi? Ti si, majhna železna igla, ktera ga viža na brezpotni ogromni planjavi; ti si v vihnih nočéh mu ediní pomogljey, ki mu razodeva, na kteri krajini svetá da je, in ktere zvezde se nad njim lesketajo na nebeškem oboku.

Blagor tebi in dika tedaj, imenitno železo! Prepevali pa slavili so tebe že pesniki starodavnega veka; dandanašnji pak oznanujejo slavo tvojo nebrojne koristne mašine in umetne naredbe, najglasneje pak in neprenehoma noč in dan razlegajo slavo tvojo iz železnih pers sopeči hlaponi, ki z dolgo rajdo vozov od enega kraja svetá do drugega derdrajo, čez višave letijo, skozi hribe gromijo kot veličastni posredniki tergovine in blage omike.

J. Šubic.

Starozgodovinski pomenki.

O istrijskih božanstvih.

II. (Konec.)

Vendar, ker Bopp ¹⁾ terdi, da, so se litvansko-slovanski jeziki od azijskega bratovskega pred ločili, kakor se je razcepilo azijsko deblo našega jezikovskega okrožja v medoperziško in indiško betvo, so tedaj Pelargi in Iliri pozneje prišli v Evropo, kakor Helleni, umbrisko-opiški rodovi, Kelti, Germani in Litvo-slovani. Medoperziške ali iranske Ilire nahajamo v starem svetu od Morave do iztočnih okrožij jadranskega morja in do ustja reke Pada. ²⁾ Naj imenitniše betve so bili: Makedonci, Epiroti, Liburni in Veneti; manje betve pa so: Talauntii, Pyraeii, Parthini, Buliones, Autariatae, Dardanoi, Ardiaioi, po nekterih pisateljih tudi Fokunates, Breuni, Genauni nad Isarkom. Zeus jim prištevá tudi Panonce, vendar upam, da bodem s terdnimi dokazi spričal, da so bili Panonci in sicer le sledeči panonski rodovi: Breuci, Latovici, Acali, Arabisci, Coletiani, Colapiani, Segestani in Ose-

riates plemena slovenske. ¹⁾ Motijo me še Dalmatae, kteri mi večjo sorodnost razodevajo s Panonci, kakor z Iliri. Že sem preklical nekdanje svoje mnenje o slovenšini Ilirov in Venetov ²⁾, v ktero so me zapeljali učeni možaki; vendar to še enkrat storim z besedami visokoučenega Otfrieda Müller-a, kteremu se je enaka godila, kakor meni, ko je preiskaval zgodovino narodov, kteri so nekdanj stanovali na ilirskem polotoku. Zavoljo nekterih zmot sta učenega pisatelja dva zlobna kritikarja Dr. Lange in Geheimerath Schlosser neusmiljeno prišla in vso njegovo sostavo (system) podreti hotla. Vendar jima to ni obveljalo; sostava se je obdržala, zmote pa je O. Müller s tem lepim predgovorom popravil: „Der Verfasser beeilt sich diese Verbesserungen in das Publikum zu bringen, indem ihm noch, wie dem zuerst auftretenden Schriftsteller, jeder Fehler, sei es, dass er ihn selbst gefunden, oder durch dessen Nachweisung ein anderer seinen Dank verdient hat, wie ein Stein auf der Seele liegt, den er nicht durch die gewöhnlichen Entschuldigungen: „Dergleichen kann auch dem Besten passiren“ abwälzt, sondern sich selbst aufrichtig gesteht: „hier hättest du vorsichtiger, fleissiger, wachsender sein sollen“ ³⁾. Und wie oft preist er den glücklich, der im beschränkteren Kreise sich haltend jeden seiner Schritte auf's reiflichste überlegen kann.“ ⁴⁾

Tudi polje, na ktere ga obdelovanje sem se jaz podal, je neobmejeno — neskončno široko; zato vsakemu hvalovém, kteri me temeljito podučí, ne pa samo z praznimi opazkami brez vseh dokazov. Utegnil bi me kdo zaverniti: zakaj pa pred reči natisniti dajaš, dokler jih nisi dobro preduhtal? Temu odgovorim, da iz dvojnega vzroka tako delam: 1) ako bi me mili Bog pred k sebi poklical, preden bi mogel dovršeno delo na svetlo dati, da prihodnji preiskovavci dobijo naznamljano pot, po kteri morajo iti do virov stare naše zgodovine; 2) da po podučeni drugih vidim: ali sem na pravi poti ali ne? Dosti učenih mož mi je že poterdilo, da je pot prava; upam toraj, da se moj sistem ne bo poderl, akoravno tam pa tam se bodo zmote našle. Slovenski zgodovini pa že sistem prinaša neskončno veliko korist.

Davorin Terstenjak.

Ogled po svetu.

Kmetiški stan na Rusovskem.

(Dalje.)

Rodovitnost rusovske zemlje je znana. Jo je enkrat solnce pregrelo, kar se pa redko pred aprilom zgodi, se vidijo čuda. Oranje, setev in žetev je v štirih mescih pri kraji; po različnosti podnebja tu enmalo prej, tam enmalo poznej. Z vinorejo se le v naj bolj južnih krajih pečajo, ker v družih krajih že v začetku oktobra, včasih že zadnje dni septembra, zopet neprijetno vreme nastopi, in gorkota se mrazu umikuje.

Pervi sneg je kmetu znamenje, da so prazniki poljskih del nastopili, in on se zdaj pečá s popravljanjem mnogo-verstnega orodja in voz in sploh s samimi lahki deli, ki jih v hiši opravljati zamore. Je to dokončal, se vleže na peč pa spava. Ni večih zaspancev kakor so Rusi. Sleherni kmet ima dosti čaja, kave in sladkorja pri hiši, in v mnogi veliki rusovski vasi se več teh stvari povžije kakor v marsikterem francozskem mesticu. Gospodinja, kadar ima peko, tudi kako potico speče. Njih jed je pleče, slanina,

¹⁾ Memogredé samo opomnim ene okolščine. V Makedonii so živeli ilirski, Paeoncom sorodni rodovi (Kortüm II., 155); Dio Cassi pa natanko razločuje ilirske Paeonce od Panoncov, in Tacit jezik Arabiskov in Acalov imenuje panonski in ne ilirski. Že iz tega se vidi, da Panonci niso bili ne Traki ne Iliri.

²⁾ Med učenimi pisatelji je Katančić Ilire imel za Slovane, Šafařík pa Venete.

³⁾ Eden takšnih pregreškov je moj izrek: „Naj berže so stari Noričani imeli prepise indiškikh bukev Purana“ itd.

⁴⁾ Glej Otfried Müller Prolegomena VIII.

Pis.

¹⁾ Bopp „Ueber die Sprache der alten Preussen“ str. 4.

²⁾ Herodot 4. 49, primeri 1, 196.